

Lapide (judaizam), Adel Theodor Khoury (islam), Helmut Erlinhagen (budizam), Michael Sievernich (kršćanstvo), Reinhard Hummel (hinduizam), Jošua Sempebwa (afričke prirodne religije). Djelo je zapravo zbornik predavanja koja su dotični predavači održali u organizaciji Akademije „Rabanus-Maurus“ u Frankfurtu na Majni. Svatko je prikazao temu „grijeha i obraćenja“ sa stanovišta svoje religije. To je svojevrstan ekumenizam: panorama gledanja raznih religija na istu temu koja je prisutna u svakom čovjeku. Predavači prikazuju temu iz točke promatranja svoje religije bez polemike.

Za *kršćanstvo* (Sievernich) koja se predstavlja kao spasenjska religija grijeh i krivnja te obraćenje od grijeha od središnjeg su značenja. Razlažući te pojmove pisac ih prvenstveno tumači teološki (u odnosu na Boga koji nam se objavio u Isusu Kristu) a ne moralistički. Čovjek može počiniti grijeh i na se natovariti krivnju zato jer je stvoren na sliku Božju i slobodno je biće. obraćenje je posljedica istinske vjere u Isusa Krista: to je vjernički povrat Bogu, prihvatanje njegova spasenja i vršenje djela iz ljubavi prema bližnjemu. obraćenje je u biti ostvarenje dvostruke Božje zapovijedi ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu (usp. Lk 22,37–40).

Judaizam odn. *židovstvo* shvaća grijeh i obraćenje gotovo na isti način kao i kršćanstvo, kojemu povijesno prethodi i priprema tlo. Grijeh je prisutan u čovječanstvu sve od prvog čovjeka Adama pa nadalje kroz svu povijest. Griješi onaj koji se odvraća od Boga, ne vrši njegovu volju izraženu u zapovijedima. obraćenje je povratak Bogu života koji neće smrti grešnika nego da živi.

Kao što je u kršćanstvu i u židovstvu tako je i u *islamu* krivnja i obraćenje usko povezano s vjerom u Boga i s poslušnošću prema sveмоćnoj njegovoj volji. Griješi onaj koji ne priznaje apsolutnu ovisnost svoje ljudske egzistencije o Bogu. Put obraćenja je bez sumnje čovjekovo podčinjavanje volji Božjoj. A što to Bog hoće od čovjeka to je ljudima objavio Muhamed.

Budizam gleda na krivnju i obraćenje drugačije nego židovstvo, kršćanstvo i islam. Za budizam je grijeh odnosno krivnja značajka ne čovjeka pojedinca nego čovječanstva uzetog u cjelini. Ljudi su već po svom rođenju upleteni u vrtlog krivnje, grijeha i zla. To je njihova sudbina. Krivnja može biti pobijeđena samo rasvjetljenjem. Grijeh i krivnja su u budizmu shvatljivi samo kao rana ljudi, čovječanstva. Pobjeda nad grijehom odnosno krivnjom doprinosi skladu i duhovnom ozdravljenju društva.

I *hinduizam* ne poznaje odgovarajuće pojmove grijeha odnosno krivnje i obraćenja. Krivnja je prisutna u svakom čovjeku, duboko u njegovoj podsvijesti. Pojam obraćenja je hinduizmu zapravo nepoznat, ali se praksa sličnog pojma ostvaruje u askezi i u vlasti nad samim sobom (npr. praksa joge). Prema karmi svaki je čovjek podvrgnut reinkarnaciji: u kasnijem reinkarniranom životu mora ispaštati ono što je pogriješio u prethodnom životu. Tako je *svatko* odgovoran za svoju krivnju.

Afričke naturalističke odnosno prirodne religije su u odnosu na dalekoistočne religije u pojmovanju grijeha i obraćenja bliže monoteističkim religijama. Kod njih je ipak u prvom planu naglašen komunitarni aspekt krivnje i obraćenja. Grijeh je prvotno povreda društva, budući da čovjek koji je sagriješio više ne može stajati u ispravnom odnosu prema Bogu, čovjeku i prirodi.

Ovakvo izlaganje vrlo središnjih pojmova religije doprinosi boljem poznavanju i samih pojmova i odnosnih religija. Stoga je ovakvo panoramsko prikazivanje od velike koristi. Knjiga će izvrsno doći u pomoć dušobrižnicima, učiteljima, studentima teologije i komparativnih religija.

Adalbert REBIĆ

ADEL KHOURY, GEBETE DES ISLAM. Topos-Taschenbücher, sv. 111, Matthias-Grünewald-Verlag, Mainz 1981. S. 112. DM 8,80.

Adel Theodor Khoury je poznati islamolog iz Bejruta. Danas radi kao profesor za znanost o religiji na Sveučilištu u Münsteru. Objavio je zapažena djela kao npr. *Der theologische Streit der Byzantiner mit dem Islam* (1969), *Einführung in die Grundlagen des Islams* (1979), *Begegnung mit dem Islam* (1980) i *Toleranz im Islam* (1980). To su sve knjige koje su u njemačkom jeziku području vrlo čitane te su stoga znatno doprinjele boljem poznavanju islama.

Suvremeni preporod islama pobuđuje u ljudima današnjice s jedne strane strah a s druge opet veliki interes, zanimanje za tu religiju o kojoj tako često čujemo govoriti a o kojoj tako malo znamo. Pisac u ovoj knjižici ne daje sustavni pogled na islam. On to čini u drugim svojim izdanjima. Ovdje želi ukratko prikazati molitvu u islamu.

Islam nije samo militantna zajednica kako ga mnogi danas doživljavaju, nije samo neki

državni poredak u kojem se stavlja čitav čovjek u službu države odnosno zajednice (totalitarizam), islam je i duhovni pokret, religija, veza čovjeka s Bogom i društva s Bogom. Ta se veza najodličnije očituje upravo po molitvi koja stoji u središtu islama. Obradujući molitvu u islamu pisac zapravo daje izvrsne uvide u duhovnost islama, u religioznost i pobožnost islama. Poznato je da je islam bogat molitvama i onim obvezatnim i onim sasvim privatnim, dobrovoljnim. Molitva je ne samo dužnost svakog muslimana nego i uzrok radosti i veselja. Pisac u ovom djelu prikazuje mnogovrsne molitve: obvezatne molitve, molitve iz Korana, molitve iz duhovne baštine islamske prošlosti, molitve za razne prigode i za razne potrebe, molitve islamskih mističara.

Ova će nam knjiga pomoći da bolje upoznamo braću s kojom zajedno živimo a i da bolje znamo cijeniti molitvu koju smo naučili moliti u našem kršćanstvu. Često puta molitva muslimana i molitva kršćanina mogu se izmijeniti: oni imaju isti cilj, isti rječnik...

Adalbert REBIĆ

HUBERT FRANKEMÖLLE, BIBLISCHE HANDLUNGSANWEISUNGEN. Beispiele pragmatischer Exegese. Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz 1983, S. 248. DM 42.

Dugo je u ovom stoljeću prevladavala tzv. „historijsko-kritička egzegeza“. Danas su mnogi egzegete, osobito oni koji su zaokupljeni pastoralnim problemima, postali nezadovoljni tom metodom koja je istina, vrhunski znanstvena, ali za praktični vjerski život, za duhovnost pojedinca, malo nudi. Zato su neki od njih pošli korak dalje (prema naprijed! ne rušeći nego građeći) od te znanstvene historijsko-kritičke egzegeze pa se počeli više baviti učincima, plodovima te egzegetske metode. To bi bila onda pragmatska ili pragmatična egzegeza: ona ima, kako samo ime kaže, većma za cilj primjenu biblijskog teksta na praktični život vjernika. Hubert Frankemölle pokušava po prvi puta tu novu metodu prikazati u knjizi „Biblische Handlungsanweisungen“. Osnovna teza te nove metode (koja stare metode ne zapostavlja nego pretpostavlja!) glasi: biblijski tekstovi žele kod čitača/slušaća nešto postignuti, nešto pokrenuti... Stoga su pored pisca važni i oni kojima je biblijski pisac uputio svoj spis, a važniji dakako i čitači/slušaći. Biblijski tekst dakle živi u krugu pisca, adresata i suvremenih čitača/slušaća. Biblijski tekst go-

vori o tome što čovjek mora činiti. Zato je važno upoznati to „morati činiti“.

Knjigu preporučamo svim bibličarima, osobito studentima teologije i onima koji se kane posvetiti radu „biblijskih kružaka“.

Adalbert REBIĆ

HEINZ MANFRED SCHULZ I 11 DJECE N.JEGOVE ŽUPSKE ZAJEDNICE, WIE WIR DEN GLAUBEN ALS FREUDE ERLEBEN. Das Kinderbuch zu „Was macht Gott den ganzen Tag?“ Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz 1978, S. 92. DM 12.50

Heinz-Manfred Schulz (rođen 1933) je župnik u Eschbornu kod Frankfurta na Majni. On je već 1974. godine objavio vrlo zanimljivu knjigu „Was macht Gott den ganzen Tag?“ (Što radi Bog cijeli dan?). Od tada je knjiga doživjela već 8 izdanja. Pomogla je mnogim roditeljima u njihovu vjerskom odgoju djece. Ova nova knjiga želi djeci pomoći da se sama pozabave pitanjem vjere. Knjigu je sastavio župnik zajedno s 11 ostale djece. U knjizi su zapisana iskustva djece u odnosu na njihovu vjeru. Glavni su junaci knjige Michael (8 godina) i Suzana (11 godina). Michael i Suzana pripovijedaju svoje svakidašnje iskustvo s vjedom, a ostala djeca potom o tome raspravljaju i crtaju.

Knjiga je napisana vrlo živim jezikom i stilom. Namijenjena je djeci, osobito prvopričesnicima. Ovdje je spominjemo zato, jer je to vrlo vrijedan pokušaj da se o vjeri raspravlja s djecom jezikom i slikama djece. Naša domaća literatura je takvim knjigama vrlo siromašna pa bi u tom pokušaju mogla imati uzor.

Adalbert REBIĆ

PAUL WESS, IHR ALLE SEID GESCHWISTER, Gemeinde und Priester. 152 stranice, Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz 1983. DM 19,80

Paul Wess, rođen 1936. godine, djeluje kao pastoralni radnik u župi Machstrasse u Beču. Objavio je dosad *Gemeindekirche – Zukunft der Volkskirche* (1976) i *Eine Frage bricht auf* (1982). Sad se uhvatio vrlo teške teme odnosa službenog crkvenog svećeništva i općeg svećeništva svih vjernika koje je kao stvarnost opet oživjelo poslije Drugog vatikanskog sabora. Paul Wess u ovom svom djelu analizira so-